

РЕЦЕНЗИЯ

за целите на конкурс за заемане на академичната длъжност „професор“ в професионално направление 2.3. Философия, обявен от Нов български университет

от проф. д-р Христо П. Тодоров, департамент *Философия и социология* в НБУ

Конкурсът заемане на академичната длъжност „професор“ в професионално направление 2.3. Философия е обявен от Нов български университет, департамент *Когнитивна наука и психология*, в бр. 93 на *Държавен вестник* от 26 ноември 2019 г. Единствен кандидат по този конкурс е доц. д-р Лилия Александрова Гурова, преподавателка по философия на науката в департамент *Когнитивна наука и психология* в НБУ. Въз основа на самооценката на кандидатката и други документи може да се направи констатацията, че Лилия Гурова отговаря на всички изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България за участие в конкурс за заемане на академичната длъжност „професор“.

Тя е придобила образователната и научна степен „доктор“ по философия през 1988 г. след редовна докторантура в *Института по философия* на БАН. От 1989 до 2003 тя е работила първоначално като научен сътрудник, а по-късно като ст. н. с. II ст. по философия на науката в Института за философски изследвания на БАН. От 1993 до 2003 г. Лилия Гурова е била хоноруван преподавател, а от 2003 г. досега – редовен преподавател по философия на науката в Нов български университет. Била е на две специализации в чужбина – в Централноевропейския университет в Будапеща (1997) и Университета в Питсбърг (2006). Всички данни за дейността на кандидатката, обобщени по-долу, се отнасят за периода след 2003 г.

Лилия Гурова е представила за участие в конкурса: 1) като хабилитационен труд монографията *Обяснение, разбиране и извод*; 2) 5 статии и доклади, реферирани в SCOPUS и Web of Science; 3) 4 студии, публикувани в нереферирани списания с научно рецензиране или в редактирани колективни томове; 4) 46 статии и доклади, публикувани в нереферирани списания с научно рецензиране или в редактирани колективни томове.

Лилия Гурова е активен човек. Благодарение на това тя е отлично интегрирана в международната и българската общност по философия на науката. Била е ръководител

на 4 и координатор в други 13 международни научни или образователни проекта. Участвала е с доклади в 21 международни конференции. През 2016 г. тя беше председател на Организационния комитет на Първата международна конференция на Източноевропейската мрежа по философия на науката. Имам непосредствени впечатления от огромната енергия, която тя вложи в създаването на тази международна мрежа. Била е 8 пъти гост-лектор в различни университети в чужбина. Член е на 5 международни и една българска научни организации. Участва в управителните органи на три от тях. От самото негово създаване през 2009 г. Лилия Гурова е член на Редакционната колегия на *Balkan Journal of Philosophy*. Тя е член на Академичния съвет на НБУ и също така на Факултетния съвет на Бакалавърски факултет. Била е директор на програма, и. д. Ръководител на департамент, Зам.-ръководител на департамент и директор на програмен съвет. Член е на Издателския съвет на НБУ.

От справката за дългосрочно атестиране за периода от 2003 до 2019 г. личи, че кандидатката постоянно е имала по-голяма от изискваната учебна заетост. Тя е един от създателите на бакалавърската програма по психология на английски в НБУ, в която активно преподава. Оценката на студентите за удовлетвореността от нейните курсове е 4.61 по петстепенна скала. Автор е на 15 рецензии на бакалавърски тези и магистърски тези. Била е ръководител на 4 успешно защитили докторанти. Правили са ми силно впечатление вниманието и грижата, с които тя се отнася към своите докторанти и по-общо към развитието на по-младите колеги.

Монографията *Обяснение, разбиране и извод* е с обем 202 страници. Тя се състои от предговор, 11 глави, послеслов и библиография. Главите са разделени в три части, озаглавени съответно *Епохата на Хемпел* (гл. 1–4), *Инференциалисткия проект* (гл. 5–8) и *Приложения на инференциалисткия проект* (гл. 9–11). Монографията представлява научно изследване по философия на науката. В него се разисква един от най-важните въпроси на тази научна област – въпроса за обяснението и неговата връзка с разбирането. Както във всекидневието, така и в науката ние постоянно си имаме работа с обяснения. Тези обяснения са отговори на никога несекващите въпроси *Защо*, които постоянно си задаваме по една или друга причина. Практическият проблем, с който се сблъскваме когато даваме или получаваме обяснения, е проблемът как да разпознаем добрите обяснения и как да ги разграничим от по-малко добрите. Поради огромната важност на този въпрос за научното познание философията на науката обстойно се занимава с него, опитвайки се да формулира критерий за добро обяснение. Тъй като обаче целта на обяснението е постигането на разбиране – търсим обяснение,

за да разберем – качеството на обяснението ще зависи от това дали наистина постигаме по-добро разбиране или не.

В първата част на своята книга Лилия Гурова разглежда различни страни на т. нар. „номологичен модел“ на обяснение, предложен през 1948 г. от Карл Густав Хемпел и Паул Опенхайм. Според този модел обясненията са аргументи, следващи от предпоставки, сред които по необходимост има или научен закон, или универсална хипотеза. Авторката изяснява подробно и прецизно същината на номологичния модел, след което разглежда неговите слабости, изтъкнати от критиците на Хемпел. В заключителната глава на първата част обаче тя прави важното заключение, че критиките към Хемпеловия модел в едно решаващо отношение споделят неговата „идеология“, приемайки, че качеството на обясненията зависи единствено от тяхната структура. Изключение в това отношение правят само критиците на модела от прагматистки позиции, които посочват, че дадени обяснения са добри не само по чисто епистемологични причини, но и поради това, че служат по-добре на предварително избрани и формиращи контекста цели. Тези критици обаче не променят общата парадигма на мислене за обяснението, зададена от Хемпеловия модел.

Във втората част авторката представя алтернативния на Хемпеловия „инференциалистки“ модел на обяснение. Съгласно този модел за това дали едно обяснение е добро или не следва да се съди по изводите, които могат да бъдат направени относно обясняваното явление на базата на онова, което знаем в резултат на обяснението, или с други думи по „добавеното инференциално съдържание“. В тази част се обясняват подробно същината и следствията на инференциалисткия модел. Тук намират място и някои интересни сравнения на този модел със сходни идеи във философията на науката и извън нея. Особено висока стойност според мен има изясняването на едно широко разпространено през XIX век особено в немската философия противопоставяне между „обяснение“ и „разбиране“ в светлината на инференциализма.

След като във втората част е изяснена връзката между обяснение, разбиране и извод, в последната трета част на монографията се разглеждат четири случая на прилагане на инференциалисткия модел към реални примери от историята на науката. Примерите са взети от четири различни науки – физика, когнитивна наука, психология и биология. Анализът на тези примери разкрива познавателния потенциал на инференциалисткия модел дори и в случаи, които представляват сериозно предизвикателство към него.

Монографията *Обяснение, разбиране и извод* е оригинално изследване върху действителен актуален научен проблем. То отразява съвременното състояние на знанието в областта на философията на науката и предлага солидно обоснован принос към решаването на разглеждания проблем. Както авторката сама отбелязва, изследването подлежи на по-нататъшно развитие, усъвършенстване и допълване. Постигнатите резултати имат несъмнено висока научна стойност и носят сериозен потенциал за развитие. Вярвам, че те ще дадат допълнителни импулси на дискусиите върху обяснението и разбирането. Тук е мястото да отбележа, че има още две публикации на авторката в международни издания (*On some non-trivial implications of the view that good explanations increase our understanding of explained phenomena* и *Principles Versus Mechanisms in Cognitive Science*), които са тясно свързани с тази монография. В тях се разглеждат различни аспекти на инференциалисткия модел на обяснение, развит в книгата.

В група от три публикации (*The Principle Based Explanations Are not Extinct in Cognitive Science: The Case of the Basic Level Effects*, *Thirty years of cognitive studies of categorization: What is behind the reported progress?* и *Philosophy of Science Meets Cognitive Science: the Categorization Debate*) се реконструират дискусиите върху категоризацията на когнитивната наука. Друга група статии (*Are Causal Accounts of Explanation Always Useful? In the Case of Personality Trait Explanations They Are Probably Not* и *A reason to avoid the causal construal of dispositional explanations*) се занимават с некаузалните обяснения в психологията. В тях авторката демонстрира убедително, че в редица случаи тези обяснения имат предимства и са за предпочитане пред каузалните обяснения. В статията *'Understanding it makes it normal': is it a reasoning fallacy or not?*, намерила отзвук в общността на психиатрите, авторката се занимава с философското изясняване на един специален проблем в психиатрията – проблемът за отпадането на „изключението при тежка загуба“ от дефиницията на тежко депресивно разстройство. В голяма група статии (*Две предизвикателства пред желаещите да възродят ремкеанската философска програма, За Поликаров в и извън България, Незавършените проекти на Сава Петров, Философската психология на Димитър Михалчев, Какво разкрива и какво скрива понятието стил на мислене, Българската дискуссия за природата на съзнанието и Размишления по повод последната книга на Аристотел Гаврилов "Материалистическата диалектика и субективният идеализъм. Поглед към философията на Дж. Беркли"*) се дискутират различни аспекти от творчеството на съвременни български философи като Д. Михалчев, А. Поликаров, С. Петров, А.

Гаврилов и Ив. Апостолова. Тук интересът на Лилия Гурова се съсредоточава върху проблеми на епистемологията и философията на науката. Оценявам много положително като принос към българската философска култура нейното подчертано внимание към изследванията и постиженията на тези български автори. Благодарение на такива публикации приносите на сравнително малко известни на широката публика имена като например Сава Петров и Аристотел Гаврилов, все пак намират признание и днес.

Преди повече от едно десетилетие в рамките на семинара *Науката разбрана и правена* в НБУ слушах едно впечатляващо представяне на Лилия Гурова върху т. нар. „афера Сокал“, в което тя разискваше въпроса за разграничаването между наука и псевдонаука. По-късно разбрах, че се интензивно се занимава с този въпрос в редица свои публикации и част от тях са включени в списъка, представен за конкурса *(Интелигентният дизайн: какво той е и какво не е и как обикновен непрофесионализъм компрометира родната философия, Аферата „Сокал“, 18 години по-късно, Синдромът на Дон Кихот, Случаят „Сокал“ в България – кой какво (не) вижда в него, Кой и как представяше науката на процеса в Доувър, Пенсилвания и Наука и псевдонаука – проблеми на демаркацията)*. Смятам, че тези публикации, издържани в непредубеден, рационален и критичен по отношение на постмодерния релативизъм дух, имат стойност не само за специализираната философска публика, но и по-широко обществено значение. Тук може би е мястото да добавя, че Лилия Гурова беше един от колегите, които имат най-голям принос към работата на семинара *Науката разбрана и правена*, чиято цел беше да утвърждава сътрудничеството между научните дисциплини в университета и да насърчава интердисциплинарността.

Имам непосредствени лични впечатления от Лилия Гурова, придобити най-вече от съвместната ни работа в НБУ. Освен в семинара *Науката разбрана и правена* и други семинари и научни инициативи, ние от години работим заедно в Издателския съвет на университета. Присъствал съм на редица нейни публични изяви. Ценя високо нейните професионални и личностни качества. В моите очи тя е изключително интелигентен, отговорен, добросъвестен, трудолюбив и почтен човек. Човек на когото може винаги да се разчита, човек с обективна преценка и високо развито чувство за справедливост.

Нямам съвместни публикации с кандидатката и не съм в конфликт на интереси.

Заключение: Цялостната научно-изследователска, публикационна, преподавателска и обществена дейност на доц. д-р Лилия Александрова Гурова представлява убедителна защита на кандидатурата ѝ да бъде избрана за професор в професионално направление 2.3. Философия. Ето защо като член на Научното жури аз напълно убедено ще гласувам ЗА нейния избор.

Подпис:

проф. д-р Христо Годоров

София, 24 март 2020 г.